

Tarix öz liderlərini çağıranda

Heydər Əliyevin qayıdış fenomeni və de Qoll, Ruzvelt, Atatürk və Çörçill paralelləri

Tarix yalnız onu daşıya bilənləri seçir. Xalqların taleyində elə anlar olur ki, tarix sanki keçmişə müraciət edərək gələcək üçün cavab axtarır. Belə dövrlərdə dövlətlər yalnız idarə edənləri deyil - ölkənin təməllərini bərpa etməyə, istiqamətini müəyyənləşdirməyə qadir liderləri çağırırlar.

Uinston Çörçillin məşhur fikridir: "Millətin böyüklüyü onun çətin zamanlarda necə davranması ilə ölçülür." Bu fikir müxtəlif ölkələrin təcrübəsində öz təsdiqini tapır: siyasi və tarixi böhran dövrlərində xalqlar dayağa çevrilə bilən liderləri yenidən önə gətirirlər. Müxtəlif dövrlərdə Şarl de Qollun, Mustafa Kamal Atatürkün, Franklin Ruzveltin hakimiyyətə qayıdışı bunun nümunəsidir. Gürcüstanda Şevardnadzenin çağırılması, ABŞ-da Donald Trampa yaranmış güclü ictimai tələbat da bu fenomenin müasir təzahürləridir.

1993-cü ildə Azərbaycan da məhz belə bir tarixi dönüş nöqtəsində öz liderini - Heydər Əliyevi çağırırdı. Dövlət uçurumun kənarında olanda 1990-cı illərin əvvəlləri Azərbaycanın yeni müstəqilliyi üçün misilsiz sınaqlar dövrü idi. Siyasi kaos, müharibə, iqtisadi tənəzzül - bütün bunlar dövlətçiliyin əldən getdiyi hissini yaradırdı.

Cəmiyyətdə tək və aydın bir tələb formalaşmışdı: "Bizə dövləti sıfırdan qura biləcək insan lazımdır." Bu İNSAN isə belli idi - Heydər Əliyev.!!!

Onun qayıdışı siyasi manevr deyil, tarixin çağırışına cavab idi. Ölkənin taleyini dəyişən qayıdış 1993-cü ilin iyununda Bakıya gələn Heydər Əliyev ən ağır böhranın mərkəzində idi. Hər gün ölkə üçün sonuncu gün ola bilərdi. Lakin məhz belə məqamlar tarixi dəyişə bilən liderləri yetişdirir. Heydər Əliyev idarəetməni bərpa etdi, dağılmaqda olan dövlət institutlarını yenidən qurdu, ordunun və diplomatiyanın təməlini möhkəmləndirdi.

O, hakimiyyət üçün yox - dövlət üçün gəldi. Və bu andan etibarən Azərbaycanın yeni epoxası başlandı. Onilliklərlə irəli düşən lider Heydər Əliyevin gücü onun strateji baxışındaydı. O sadəcə hökumət qurmadı - dövlətçilik sisteminin özülünü yaratdı. O, aşağıdakı sahələrdə dayanıqlı model formalaşdırdı: güclü idarəetmə vertikalı; peşəkar güc strukturları; müasir ordu; enerji strategiyasının təməli; şəxələndirilmiş, balanslaşdırılmış xarici siyasət. Şarl de Qollun dediyi kimi: "Xalq tərəddüd edəndə, taleyini öz əlinə ala biləcək lideri axtarır." 1993-cü ildə Azərbaycanın tapdığı məhz belə bir lider idi. Diplomatiya ustalıq: Heydər Əliyev və çoxvektorlu balans siyasəti Heydər Əliyevin irsinin ən mühüm, lakin bəzən az vurğulanan his-

səsi onun diplomatik dahiliyi idi. Gənc və həssas dövlətlər adətən böyük güclərin rəqabət meydanına çevrilirlər. Lakin Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan əksinə - böyük güclərin rəqabət meydanına yox, əməkdaşlıq platformasına çevrildi. Bakı Dövlət Universitetin Beynəlxalq Münasibətlər və Diplomatiya fakültəsinin magistrantı kimi hesab edirəm ki, Heydər Əliyevin diplomatik fəlsəfəsi Azərbaycan dövlətçiliyinin ən

bahalı və strateji əsaslarından biridir. O bacardı: Qərb və Şərq arasında tarazlığı qorumağı, Şimalla, xüsusən Rusiya ilə pragmatik və proqnozlaşdırıla bilən münasibətlər qurmağı, Türkiyə ilə strateji tərəfdaşlığın dərinləşməsini, ABŞ və Avropa İttifaqı ilə qarşılıqlı maraqlara əsaslanan əməkdaşlığı və ən əsası - bütün bunları milli suverenliyə toxunmadan həyata keçirməyi birmənalı BACARDI!

Bu siyasət Azərbaycanın: Şimal-Cənub və Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizlərinin qovşağına çevrilməsinə, enerji xəritəsini dəyişən layihələrin müəllifi olmasına, regionun strateji dövlətinə çevrilməsinə imkan yaratdı. Azərbaycan nə bir blokun təzyiq meydanına çevrildi, nə də geosiyasi oyunların aləti oldu. Əksinə, ölkə böyük güclərin əməkdaşlıq xəttinin kəsişdiyi sabit mərkəz oldu. Bu balans siyasəti illər sonra ölkənin tarixi nailiyyətlərini mümkün edən əsas faktor oldu. Tarixi paralellər: dövlətini xilas etmək üçün qayıdan liderlər Tarix bir neçə ölkədə liderlərin qayıdışını dövlətin xilasını ilə bağlayır. Heydər Əliyevin qayıdışı da bu global ənənəyə daxildir və eyni zamanda onu aşan ölçüdə unikal hadisədir.

Şarl de Qoll - Beşinci Respublikanın banisi Siyasi sistemin çöküşü fonunda hakimiyyətə qayıdaraq Fransanı dağılmaqdan xilas etdi. Franklin Delano Ruz-

velt - ölkəni tənəzzüldən çıxaran lider Onun "Yeni kurs" siyasəti strateji dövlət idarəçiliyinin klassik nümunəsidir. Mustafa Kamal Atatürk - müasir Türkiyənin memarı Dövləti sıfırdan quraraq milli inkişaf modelini müəyyənləşdirdi. Uinston Çörçill - ölkənin yardım çağırdığı lider İkinci Dünya Müharibəsinin ən qaranlıq günlərində Britaniyanın taleyini dəyişdi. Eduard Şevardnadze - postsovet Gürcüstanında sabitlik faktoru Xao-

su dayandırmaq üçün xalqın çağırdığı lider oldu. Donald Tramp - global tendensiyanın müasir təzahürü Cəmiyyətlərin böhran zamanı güclü, sistemdən kənar liderlərə yenidən üz tutmasının nümunəsidir. 12 dekabr Heydər Əliyevin, yəni unikal fenomenin - özündən sonra qələbə qoyan liderin anım günüdür. Bu tarix həm də onun ölkədən gərdəken arxasında işlək və dayanıqlı dövlət sistemi qoyduğunu xatırladır. Bu sistem illər sonra Azərbaycanın əsas milli məqsədinə - ərəzi bütövlüyünün tam bərpasına aparan yeganə yol oldu. Prezident İlham Əliyev atasının qurduğu modelin potensialını reallaşdırdı. Nəticə isə danılmazdır: Keçmiş SSRİ respublikaları arasında yalnız Azərbaycan beynəlxalq səviyyədə tanınan sərhədlərini tam bərpa edib.

Bu, Heydər Əliyevin yaratdığı siyasi modelin effektivliyinin tarixi sübutudur. Lider, xalqın taleyində yaşayan şəxsiyyət Heydər Əliyev deyirdi: "Mən fəxr edirəm ki, həyatım boyu Azərbaycan xalqına xidmət etmişəm." Onun xidməti bu gün də Azərbaycanın dövlətçilik xəttində yaşayır. O, fiziki olaraq aramızda yoxdur, lakin onun siyasi strategiyası zamanın sınağından qalib çıxıb. Uinston Çörçill yazırdı: "Keçmişə nə qədər dərinləndirə baxsan, gələcəyi bir o qədər aydın görürsən." Azərbaycanın bugünkü inkişafı bu fikrin təsdiqidir. Nəticə Tarix yalnız ən çətin anlarda ortaya çıxmağı bacaran liderləri çağırır. Heydər Əliyev məhz belə bir lider idi. O, Azərbaycanı özünə qaytardı. Dövlətçiliyi bərpa etdi. İnamsızlığı inama çevirdi. Gələcəyə yol açdı. Və ən əsası - onun qayıdışı bir millətin tarixində qələbə ilə nəticələndi. Bu səbəbdən 12 dekabr təkcə anım günü deyil - bu gün Azərbaycan xalqı taleyini dəyişən liderinə minnətdarlığını bildirir.

**Leyla Mansimova,
Bakı Dövlət Universitetinin Beynəlxalq Münasibətlər və Diplomatiya fakültəsinin magistrantı**